

Türk Dili II

4. Hafta
Nesnel Eleştirel
Yazılı Anlatım
Türleri

BAŞLAT

Dersin Hedefi

- Nesnel-eleştirel yazılı anlatım türlerinin genel özelliklerinin açıklanması
- Bilimsel metinler, makale, eleştiri, rapor türleri hakkında bilgi verilmesi

İçindekiler

İÇİNDEKİLER

Kısaca işleyeceğimiz konular şöyle:

- Nesnel-eleştirel yazılı anlatım türlerinin genel özellikleri
- Bilimsel metinlerin içerik ve biçim özellikleri
- Makale türü
- Eleştiri türü
- Rapor türü

Nesnel-eleştirel Yazılı Anlatım Türlerinin Genel Özellikleri I

Nesnel-eleştirel yazılı anlatım türleri öğretici, bilgilendirici, öncelikle düşündürmeye yönelik türlerdir. Temel özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- Bu türlerde temel amaç okuru bir gerçek, düşünce, gözlem ya da deneyim hakkında düşündürmek ve konuyla ilgili tartışma yürütmektir.
- Edebî/kurmaca türlerdekinin tersine estetik öncelenmez, sanatlı bir dil kullanılmaz.
- Olabildiğince nesnel ve açık bir anlatım vardır.
- Bilimsel kavram ve terimler kullanılır.
- Özellikle açıklayıcı, tartışmacı ve betimleyici anlatım biçimlerinden sıklıkla yararlanır.

Açıklamayı görmek için butona tıklayın.

Nesnel-eleştirel Yazılı Anlatım Türlerinin Genel Özellikleri I

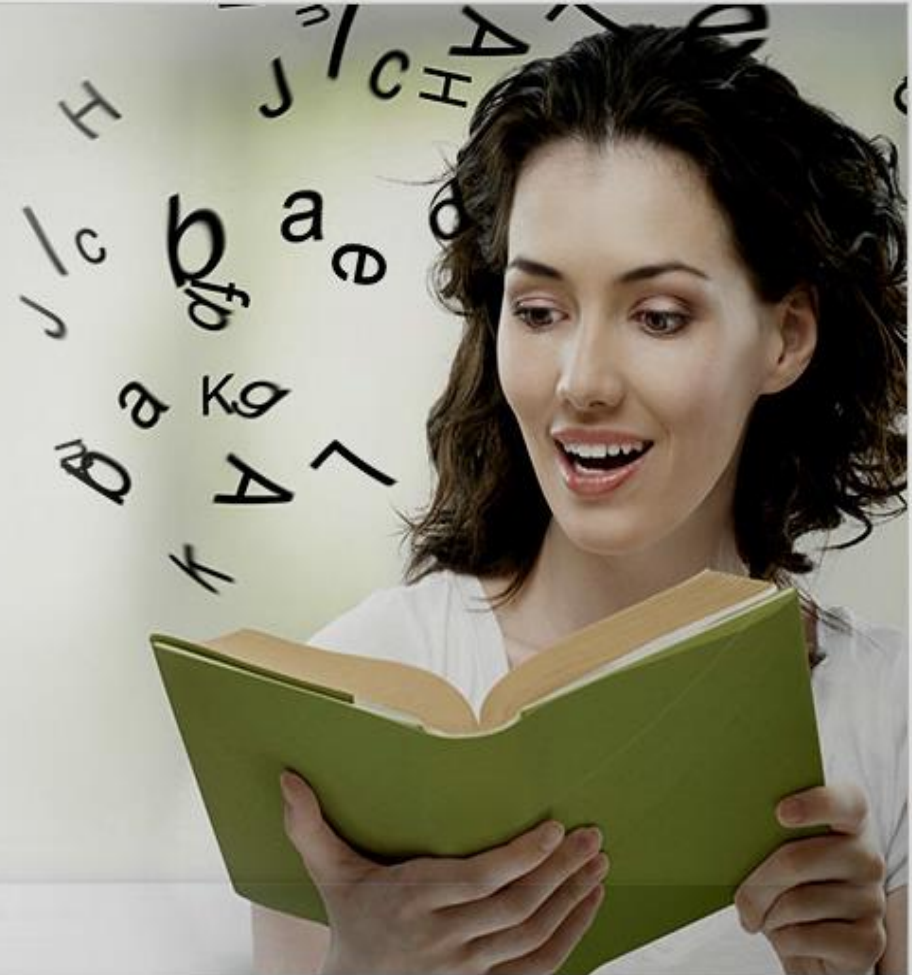

Nesnel-eleştirel türler; araştırmaya, kanıtlamaya dayalı ve diğer türlere göre daha katı kurallara bağlı bilimsel metinler (bilimsel makale, bilimsel eleştiri vb.) ile bilimsel olmayan makale, eleştiri, rapor, haber gibi alt türlere ayrılır.

Gezi yazısı, anı, biyografi gibi türler de nesnel yazılar içinde değerlendirilebildiği gibi tercih edilen anlatıma göre **edebî türler** arasına da girebilmektedir.

Bu derste önceki hafta özelliklerini sunduğumuz bilimsel metinlere ek olarak, **makale, eleştiri ve rapor türlerine** yakından bakacağız.

Bu türlerin açıklanacak özelliklerinden de anlaşılacağı gibi hepsinin temelinde **nesnellik, açıklık, doğruluk ve eleştirel bakış** yatmaktadır.

Bilimsel Metinlerin İçerik ve Biçim Özellikleri I

Bilimsel metinlerin evrensel özellikleri ve dikkat edilmesi gereken noktaları hatırlayalım:

- Bilimsel metinlerde evrensel etik kurallara uyulması, intihal (aşırma) yapılmaması son derece önemlidir. Bu nedenle bilimsel metinlerde yararlanılan kaynakların yazıya aktarılmasında kullanılan kaynak gösterme yöntemlerini iyi bilmek ve uygulamak gerekir.
- Bilimsel metinde açıklık esastır. Anlatılmak istenilenler açık, yalın, anlaşılır ve iyi düzenlenmiş olmalıdır.
- Gündelik konuşma dilinden farklı, akademik bir dil kullanılır.
- Bilimsel metinler bilgi ve bulguların gelişigüzel sıralanması değildir; belli bir sisteme ve planlamaya dayanırlar.

Açıklamayı görmek için butona tıklayın.

Bilimsel Metinlerin İçerik ve Biçim Özellikleri II

- Bilimsel metinlerin içeriği doğru, eldeki verilerle kanıtlanabilir, tutarlı, özgün ve spesifik olmalıdır.
- Bilimsel metinlerin içerik, biçimsel düzenleme ve anlatımla ilgili bağlı olduğu kurallar diğer türlere, özellikle de edebî/kurmaca türlere göre çok daha katıdır.
- Bilimsel metinlerde biçimsel düzenleme **Özet, Giriş, Tartışma, Sonuç, Kaynakça** gibi her biri farklı, belirli işlevlere sahip bölümlerden oluşur. Özet bölümü araştırmanın bir bütün olarak kısaca tanıtıldığı bölümdür. Giriş bölümünde araştırmanın amacı, kapsamı, izlenecek yöntem ve konuyla ilgili literatür belirtilir. Devam eden bölümlerde, Giriş bölümünde ortaya konulan hedefler doğrultusunda araştırmanın dayandığı tez ayrıntılarıyla tartışılır. Sonuç bölümünde ise elde edilen bütün sonuçlar, yazarın yorumlarıyla birlikte ortaya konur. Kaynakça (Bibliyografya) bölümünde araştırmada yararlanılan, gönderme yapılan bütün kaynakların listesi belli bir düzen içinde (örneğin alfabetik olarak ya da atıf sırasına göre) sıralanır.

Makale I

Makale:

Herhangi bir konuda belli bir görüşü, düşünceyi savunan, tartışan dergi ve gazete yazılarıdır. Türün ülkemizdeki gelişimi gazetecilikle başlamıştır.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Makale I

Bilimsel Makale:

Bilimsel makaleler genel makale türünden farklı özelliktedir; biçim ve içerik olarak bilimsel metinlerin kurallarına bağlıdır. Gazetelerde ya da bilimsel olmayan dergilerde yayımlanan makaleler genellikle daha kısadır ve güncel konuları işlerler.

Açıklamayı görmek için
butonlara tıklayın.

Makale II

Genel makale özellikleri şunlardır:

- Makalede konu sınırlaması yoktur, her konuda makale yazılabilir.
- Makalenin ana ögesi kanıtlama amacı güdülen düşüncedir. Söz konusu düşünce tutarlılıkla ele alınmalıdır.
- Anlatım açık ve yalın olmalıdır. Sözcüklerin mecaz anlamlarından çok gerçek anlamları tercih edilir. Makalede önemli olan, düşüncelerin birbirini bütünleyen ve örüntüleyen bir düzen içinde verilmesidir.
- Düşünceyi geliştirme yolları olan örnekleme, karşılaştırma, tanık gösterme ve nesnel verilerden yararlanma öne sürülen düşüncelerin inandırıcılığını artıracak biçimde kullanılır.
- Yazarın tavrı kanıtlanamayan, izlenimsel bir öznellikten mümkün olduğunca uzak olmalıdır.
- Makalelerde ağırlıklı olarak açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimi kullanılır.
- Makalelerde uzmanlık alanına bağlı kavram ve terimler kullanılır.

Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.

Makale III

"Modernleşmenin tarihi gibi Türk modernleşmesinin takvim başlangıcı da kaygan bir zemin üzerindedir. Modernleşmenin ne olduğu üzerinde tam bir uzlaşma olmadığından böyle bir sürecin başlangıcı da belirli değildir. Her şeyden önce Batı dünyasının modernleşmesi ile Doğu milletlerinin modernleşmesi farklı anlamlar taşır.

Modernleşmek, çağımızın sloganlarından biridir. Her slogan gibi tarifi ve sınırları belirlenmezse kavramlığını kaybeder ve mânâsı kaypaklaşır. Modernleşmenin farklı tarifleri olmakla beraber, bu yazıda Türk modernleşmesinden, 19. yüzyılın ortalarından itibaren Osmanlı'nın değişen, başkalaşan hayatıyla kaybettikleri ve kazandıkları kastedilmiştir. Bunun başka bir adı Batılılaşmaktır. Ancak burada, muhtemel itirazlarla konunun dağılmaması Batı ve Doğu kavramlarının kapsamına girecek elemanların da zikredilmesine ihtiyaç vardır."

Orhan Okay

Makalelerden örnek kısımlar

Eleştiri I

Eleştiri; sanat, edebiyat ya da düşünce yapısının içeriğini, bu içeriğin işleniş ve geliştiriliş biçimini anlatan, değerli ve değersiz yönlerini, belgelere ve örneklerle bağlayarak belirten yazı türüdür.

Açıklama, aydınlatma ve değerlendirme eleştirinin temel işlevidir.

Açıklamayı görmek için butonlara tıklayın.

Eleştiri I

- Eleştiri yazılarında da **konu sınırlaması yoktur**, ancak iyi bir eleştiri yazısı kaleme alabilmek için o konu hakkında belli bir bilgi birikimine sahip olmak gerekir.
- Makalede olduğu gibi düşüncelerin birbirini **bütünleyen ve örüntüleyen** bir düzen içinde verilmesi gerekir.
- Eleştirisi yapılan yapının **değerli ve değersiz** görülen yönleri **bir arada sunulmalı** ve söz konusu yargılar yapıttan çıkarılan kanıtlarla desteklenmelidir.
- Eleştirinin dayandığı **ölçütler açıkça ortaya** konulmalıdır.

Açıklamayı görmek için
butonlara tıklayın.

Eleştiri II

- Eleştiri yazıları öznel beğeni ölçütlerinin dışına çıkarak nesnel temellere dayandırıldığında daha inandırıcı ve bilimsel olur.
- Bilimsel olmayan eleştiri yazılarında eleştirmenin üslubu daha öne çıkar. Üslubun saldırgan ve yıkıcı olmamasına dikkat etmek gerekir.
- Makale türünde olduğu gibi ağırlıklı olarak açıklayıcı ve tartışmacı anlatım biçimi kullanılır.
- İnceleme bir bilim veya sanat konusunu her yönüyle geniş biçimde açıklayan eser veya yazılı araştırma olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında inceleme; inceleme işinin, uğraşının kendisi anlamında da kullanılmaktadır. Eleştiri yazılarında olduğu gibi birçok başka yazı türünde incelemeden yararlanılmaktadır.

Eleştiri III

- Eleştiri türünde farklı çağlara özgü düşünce biçimlerinin etkisine bağlı olarak farklı **eleştirel ölçütlerin** benimsendiği yönelimler ortaya çıkmıştır. Bunlar arasında yapıtı üreten sanatçının kendisini eleştiriye ölçüt kabul eden yönelim, yapıtın değerlendirilmesinde sanatçının hayatı ve kişiliğini dikkate alır.

Ruhbilimsel ve yaşamöyküsel eleştiri biçimleri buna örnektir.

- Eleştiri ölçütü olarak yapıta yönelen yaklaşımda merkeze alınan sanatçının özellikleri değil, ortaya konulan **yapıtın kendisidir**. Yapılan bütün değerlendirmelerde yalnızca yapıtın sundukları temel alınır. **Dilbilimsel eleştiri** gibi bütün metin merkezli eleştiriler buna örnektir.
- Dikkati sanatçı ve yapıttan çok, yapıtı alımlayan kişinin beğenileri ya da özellikleri üzerine yönlendiren yaklaşım yanında, yapıtı değerlendirmede esas olanın **yapıtın üretildiği dönem ve kültürün özellikleri** olması gerektiğini düşünen eleştiri türleri de vardır.
- Bu farklı eleştirel yönelimlerin biriyle sınırlı kalmadan, her birinin sağladığı yorum olanaklarının **bir arada kullanılması** da mümkündür.

Eleştiri Örneği

"Ölmez Otu yeni bir bakış açısı getiriyor; Türk romancısının Türk köylüsüne bakışını değiştiriyor. Şimdiye kadar romancılarımız genellikle bir araç olarak bakmışlardır köylüye: Bir toplumsal gerçekliğin anlatılması için bir araç bir davanın savunulması –ya da yerilmesi– için bir araç... Bir dekoratif unsur... Hep 'roman malzemesi' olarak düşünülmüştür 'köylü'. Ölmez Otu'nda Yaşar Kemal, 'insan' olarak bakıyor köylüye, 'roman malzemesi' olarak değil. Ve bunun için, o uzaktan bakılınca hep birbirlerine benzer görünen köylülerin hiç de birbirlerine benzemediklerini, öyle akla kara gibi şematik tasniflerle köylülerin anlatılamayacağını, hepsinin ayrı bir iç dünyası olduğunu, bireysiz olduğu söylenen köy topluluklarında unutulmaz bireysel dramlar yaşanabileceğini ustaca gösteriyor."

Fethi Naci

Şiir İncelemesi Örneği

"Şiiri [Bursa'da Zaman] dikkatle incelersek, Tanpınar'ı ilgilendiren şeyin Bursa'nın kendisinden ziyade sanatkârın diğer eserlerinde de mühim bir yer tutan 'zaman' fikri olduğunu görürüz. Şiirin adı da bunu belirtiyor. Bursa, zamanı aksettiren bir aynadır. Tanpınar'ın dış âleme bakış tarzı objektif değil, sübjektiftir. O, diğer eserlerinde olduğu gibi, burada da görünenin içinde görünmeyeni, estetiğinin anahtarını veren kelimeyle söyleyelim, 'rüya'yı arar.

Bütün şiir bu gözle yazılmıştır. [...]

Bir rüyâdan arta kalmanın hüznü

İçinde gülüyor bana derinden

Mısraları, Tanpınar'ın dış âleme bakış tarzını çok iyi gösterir. Hayat felsefesiyle estetiğinde rüyaya büyük önem veren şair, dış âlemde kendi özdeyişlerine uygun hayaller arar ve bulur. Başka bir deyimle o, rüyalarını dış âleme aksettirir."

Mehmet
Kaplan

Rapor

Rapor:

Rapor, herhangi bir işte, bir konuda yapılan inceleme, araştırma sonucunu, düşünceleri veya tespit edilenleri bildiren yazıdır. Tutanak gibi resmî yazışmalar içinde değerlendirilen rapor türü denilince hava raporu, faaliyet raporu gibi uzman değerlendirmesi içeren yazılar anlaşılırken, rapor türü düzenleniş ve içeriğine göre bilimsel metinler içinde de ele alınabilir. Örneğin tez raporu gibi bilimsel bir araştırma, proje ve deney sonucu rapor türünde yazılabilir.

Açıklamayı görmek için
butonlara tıklayın.

Rapor

Bilimsel Araştırma Raporları:

Bilimsel araştırma raporları daha önce üzerinde durduğumuz bilimsel metinlerin taşıdığı biçim ve içerik ilkelerine bağlı kalmalıdır. Raporun sunulacağı muhatap kurum tarafından önceden belirlenmiş kurallar varsa rapor bu kurallar çerçevesinde hazırlanmalı, mevcut örnekler gözden geçirilmelidir. Raporlar, kullanılan terim, tablo, grafik vb. bakımından sade, kısa, anlaşılır ve anlatılanları destekler nitelikte olmalıdır.

Açıklamayı görmek için
butonlara tıklayın.

Bilimsel Raporun Bölümleri

Bilimsel bir raporun bölümleri ise şöyledir:

- Başlık
- İçindekiler
- Projenin özeti
- Önsöz/Teşekkür
- Giriş
- Yöntem
- Bulgular
- Tartışma
- Sonuçlar ve Öneriler
- Kaynaklar
- Ekler

**Açıklamayı görmek için
butona tıklayın.**

Konularla İlgili Kaynaklar

- Kaplan, Mehmet. *Şiir Tahlilleri* 2. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2002.
 - Okay, Orhan. "Modernleşme ve Türk Modernleşmesinin İlk Döneminde İnanç Krizlerinin Edebiyata Yansıması". *Doğu Batı* 22, (Şubat-Mart 2003), 54-63.
 - Özdemir, Emin. *Sözlü - Yazılı Anlatım Sanatı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1986.
- ⇒ www.tdk.gov.tr

